

Banit, O., Franc, M. (2024). Dialog Intelktualny i Egzystencjonalny w Kontekście Polskich Wyzwań Edukacyjnych po Inwazji rosji na Ukrainę. Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society : монографія. У 2 т. Т. 1 ; за наук. ред. В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. – Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. – 526 с. ISBN 978-617-8295-54-7. С. 390-400

ОЛЬГА БАНІТ

OLGA BANIT

OLGA BANIT

<https://orcid.org/0000-0001-9002-6439>

МАЛГОЖАТА ФРАНЦ

MALGORZATA FRANC

MALGOZHATA FRANTS

<https://orcid.org/0000-0002-0923-4538>

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ
ТА ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ
У КОНТЕКСТІ ПОЛЬСЬКИХ ОСВІТНІХ
ВИКЛИКІВ ПІСЛЯ ВТОРГНЕННЯ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ**

**DIALOG INTELEKTUALNY
I EGZYSTENCJONALNY
W KONTEKŚCIE POLSKICH WYZWAŃ
EDUKACYJNYCH PO INWAZJI ROSJI
NA UKRAINĘ**

**INTELLECTUAL AND EXISTENTIAL DIALOGUE
IN THE CONTEXT OF POLISH EDUCATIONAL
CHALLENGES AFTER THE RUSSIAN INVASION
OF UKRAINE**

Анотація. У статті наведено вибрані приклади допомоги та підтримки, переважно у сфері освіти, яку надала українській громаді польська громада після вторгнення Росії в Україну. Така взаємодія ґрунтується на ідеї інтелектуального діалогу, в якому істина не створюється учасниками діалогу, досвід і розум вважаються єдиним критерієм істини, пошук істини загострює гостроту і критичність мислення, відмінність «Я» і «Ти» учасників діалогу поглинається й усувається розумом. Діяльність польського суспільства, в тому числі й у сфері освіти, для українських

біженців наближається до ідеї екзистенційного діалогу, в якому можна виокремити такі тези: сутність людини міститься в єдності людини з людиною, внаслідок чого збагачується буття та обізнаність учасників діалогу.

Ключові слова: допомога та підтримка, освіта, інтелектуальний діалог, екзистенціальний діалог, війна в Україні.

Streszczenie. W artykule przedstawiono wybrane przykłady pomocy i wsparcia, głównie z obszaru edukacyjnego, ofiarowane społeczności ukraińskiej przez społeczność polską po inwazji Rosji na Ukrainę. Podjęte działania zdają się być obrazem idei dialogu intelektualnego, w którym: prawda od samego początku jest dana, a nie współtworzona przez uczestników dialogu, za jedyne kryterium prawdy uznaje się doświadczenie i rozum, poszukiwanie prawdy wyostroża bystrość i krytycyzm myślenia, odrębność Ja i Ty jako uczestników dialogu zostaje w nim pochłonięta i zniwelowana przez rozum. Aktywność polskiego społeczeństwa, w tym ta z obszaru edukacyjnego, na rzecz ukraińskich uchodźców wydaje się zbliżać do idei dialogu egzystencjonalnego, w którym to dialogu: istota człowieka jest zawarta w jedności człowieka z człowiekiem, a jedność ta opiera się na różnicy Ja i Ty, dochodzi do wzbogacenia istnienia i świadomości uczestników dialogu.

Słowa-klucze: pomoc i wsparcie, obszar edukacji, dialog intelektualny, dialog egzystencjalny, wojna na Ukrainie.

Abstract. The article presents selected examples of help and support, mainly in the field of education, offered to the Ukrainian community by the Polish community after Russia's invasion of Ukraine. The actions taken seem to be an image of the idea of intellectual dialogue, in which: the truth is given from the very beginning, not co-created by the participants in the dialogue, experience and reason are considered to be the only criterion of truth, the search for truth sharpens the sharpness and criticism of thinking, the separateness of the Self and You as participants in the dialogue is absorbed and eliminated by reason. The activity of Polish society, including that in the field of education, for the benefit of Ukrainian refugees seems to be approaching the idea of existential dialogue, in which the following dialogues: the essence of man is contained in the unity of man with man, and this unity is based on the difference of I and You, the existence and awareness of the participants in the dialogue is enriched.

Keywords: aid and support, education, intellectual dialogue, existential dialogue, war in Ukraine.

Wprowadzenie. Filozofia dialogu wnosi nowe treści do duchowego świata wartości i do spojrzenia na ludzkie istnienie. Dzięki przewyciężeniu ograniczoności naturalistycznego, intelektualistycznego, kolektywistycznego oraz indywidualistycznego ujęcia człowieka umożliwia dostrzeżenie osobowego, „istotowego” wymiaru ludzkiej egzystencji, zwykle tłumionego i spychanego w sferę cienia przez depersonalizujące mechanizmy życia codziennego. „Witalna dialogika” (M. Buber) ma włączyć człowieka – dotąd tylko wytwórcę – w czas tworzenia. Jednostka wyjdzie wówczas poza swoją dotychczasową rolę bycia tylko podmiotem technicznych osiągnięć i jako wolna osoba, wspólnie (w dialogu) z innymi ludźmi – osobami – będzie współuczestniczyła w konstytuowaniu wspólnoty.

Wspólnota ludzi wolnych nie niszczy, jak kolektyw, osobowości lecz ją potęguje, rodzi poczucie egzystencjalnej wzajemnej więzi wielu osób, z których każda świadoma jest faktu, że tworzy swoje Ja w dialogicznej egzystencjalnej komunikacji z Ty drugiego człowieka, przeżywa zarazem świadomość swej nieprzekraczalnej odrębności i „samoistności” w wolnym tworzeniu nie dającym się oddzielić od „wyzwolenia od odpowiedzialności”.

W takiej wspólnocie Ty – drugi – inny – odrębny nie oznacza zły – gorszy – słabszy. Wskazywał na to Jacques Derrida, wprowadzając ontologiczną kategorię różnicy, poprzedzającą istnienie: po to bowiem, żeby istnieć jako ktoś, kto ma swoją tożsamość, trzeba się najpierw różnić, należy najpierw tego kogoś wyodrębnić, oddzielić, właśnie wyróżnić.

Wyjątkowym przykładem konstytuowania się wspólnoty opartej na filozofii dialogu wydaje się być exodus ludności ukraińskiej do Polski po inwazji Rosji na Ukrainę. „Od eskalacji konfliktu 24 lutego 2022 r. z Ukrainy do Polski odnotowano prawie 9 mln przejść granicznych. Spośród 4 milionów uchodźców, którzy zarejestrowali się w celu uzyskania tymczasowej ochrony w Europie, prawie 1,6 miliona przebywało w Polsce. Około 90% uchodźców w Polsce stanowiły kobiety i dzieci” (Офіс ЮНІСЕФ, 2023).

„Biorąc pod uwagę oszałamiającą dynamikę wydarzeń i szybki wzrost liczby osób potrzebujących natychmiastowej pomocy humanitarnej, władze lokalne i organizacje społeczne Polski podjęły aktywne działania. Pozyskując wsparcie całej armii ochotników, władze lokalne uruchomiły dziesiątki punktów recepcyjnych, w których uchodźcy z Ukrainy mogli szybko otrzymać niezbędną pomoc. W Warszawie, Krakowie i innych dużych miastach areny sportowe zamieniono w ośrodki, w których uchodźcy mogli znaleźć bezpłatne schronienie

i żywność. Ponadto na znak solidarności z Ukrainą wielu Polaków ofiarowało Ukraińcom swoje domy i mieszkania do zamieszkania. Wiceprezydent USA Kamala Harris, która odwiedziła Warszawę, bardzo pochwaliła te bezprecedensowe wysiłki. «Zwykli ludzie robią niezwykle rzeczy» – skomentowała” (Польські університети, 2022).

W tych okolicznościach polskie uniwersytety nie mogły pozostać na uboczu; brały czynny udział w przyjmowaniu uchodźców z Ukrainy. W domach studenckich, salach gimnastycznych, uniwersyteckich domach kultury i klubach utworzono tymczasowe schroniska dla Ukraińców.

Pomoc polskiej społeczności edukacyjnej objęła także bezpośrednio ukraińskich nauczycieli, wykładowców, pracowników naukowych oraz uczniów i studentów. Dokonał się swego rodzaju dialog intelektualny i egzystencjalny. **Dialog intelektualny.** Główni współtwórcy filozofii dialogu: Franz Rosenzweig, Martin Buber, Emmanuel Levinas rozróżniają dwa typy dialogu: dialog intelektualny i dialog egzystencjalny (nazywany przez M. Bubera „prawdziwą rozmową”). O ile dla tych myślicieli są to typy dialogu nawzajem siebie wykluczające, to Karl Jaspers udatnie łączy w swej filozoficznej antropologii obie koncepcje, trafnie wyznaczając właściwe każdej z nich miejsce w całości ludzkiego doświadczenia.

Archetypem dialogu intelektualnego jest dialog sokratejsko-platoński. Dialog ten przebiega na płaszczyźnie intelektualnego dyskursu zmiany, jaka może dokonać się w świadomości rozmówcy, niemniej – jak twierdzi M. Buber – zmiany te nie mają wpływu na sposób istnienia jednostki. Dialog ten zakłada istnienie już danej prawdy, choć nie przez wszystkich uczestników dialogu uświadamianej, jednej prawdy. Rzecznikiem tej prawdy jest jeden z uczestników dialogu – nauczyciel – kierujący rozmową tak, by przez umiejętne zadawanie pytań i uzyskanie oczekiwanej odpowiedzi, spowodować zwrócenie się ucznia ku prawdzie, którą ostatecznie poznaje on jako istniejącą „od zawsze”. Prawda od samego początku jest dana, a nie współtworzona przez uczestników dialogu.

M. Buber, a także F. Rosenzweig i E. Levinas, widzą w dialogu klasycznym bezosobowy proces poznania, w którym dochodzi się do prawdy ogólnej, także bezosobowej. Odrębność Ja i Ty jako uczestników dialogu zostaje w nim pochłonięta i zniwelowana przez rozum, w łonie którego spoczywa prawda czekająca na swoje odsłonięcie. „Zachodnia filozofia – pisze E. Levinas (...) – redukuje Innego do samego siebie. Ja, będąc głosem prawdy, nie przejmuję od partnera dialogu (Innego) nic poza tym, co jest już zawarte we

mnie samym, tak jakbym przez całą wieczność już posiadał prawdę. Moje Ja zyskuje w dialogu z Ty tylko to, co da się przewidzieć przez rozum. Istota prawdy sokratejskiej (...) opiera się więc na istotowej samowystarczalności. Dialog sokratejski, choć ma zewnętrzną postać dialogu, rzeczywistym dialogiem nie jest, ponieważ (...) jako postępowanie intelektualne, odnoszące się do prawdy ogólnej, bezosobowej, ujmowanej pojęciowo, nie jest postępowaniem dialogicznym” (Gromczyński, 1993).

Przykłady dialogu intelektualnego znajdujemy w traktacie Piotra Abelarda. Filozof zachęca do poszukiwania prawdy, w czasie którego „wyostrza się bystrość i krytycyzm myślenia” dążącego do mądrości przez ciągłe stawianie pytań. Niemniej, owo „stawianie pytań”, nie pełni funkcji działania twórczego, które może przynieść nieoczekiwane i nie przewidywane rezultaty.

Innym przykładem intelektualnego dialogu są rozmowy George Berkeley`a. Wynik dialogu między Hylasem a Filonousem, wyrażającym poglądy samego filozofa, wydaje się niejako z góry przesądzony – tezy subiektywnego idealizmu, które dostarczają jasnego dowodu bezpośredniej opatrności wszechwiedzącego Boga i noszą negację istnienia substancji materialnej, nie są wolne od sokratejsko-platońskiej idei przejrzystości prawdy.

Podobna koncepcja dialogu całkowicie zlaicyzowanego obecna jest w filozofii Johna Stuarta Milla. Dialog uznający za jedyne kryterium prawdy doświadczenie i rozum swą przewidywalnością i brakiem rozwinięcia w czasie kwalifikuje się do tradycyjnego dialogu intelektualnego.

Mając na uwadze istotę idei dialogu intelektualnego, w którym „prawda jest dana, a nie współtworzona”, w którym „kryteriami prawdy są doświadczenie i rozum” należy stwierdzić, że dokonało się postępowanie intelektualne – współformowanie Ja (społeczność polska) i Ty (społeczność ukraińska).

Gdański Uniwersytet Medyczny uruchomił akcję „Położne dla Ukrainy”, wychodząc z założenia, że wśród przymusowych migrantów z Ukrainy jest wiele kobiet w ciąży. Aby wesprzeć ciężarne Ukrainki, młode matki i matki z małymi dziećmi, Gdański Uniwersytet Medyczny utworzył dla nich fundusz charytatywny i zapewnił im pomoc w transporcie. Ponadto przedstawiciele uczelni utworzyli ukraińskojęzyczną stronę internetową, na której zamieszczali odpowiedzi na popularne pytania dotyczące uzyskiwania usług medycznych w Polsce.

Studenci Uniwersytetu Warszawskiego zbierali i wysyłali na Ukrainę artykuły medyczne, takie jak rękawiczki chirurgiczne, bandaże elastyczne,

opaski uciskowe, leki przeciwbólowe i przeciwzapalne. Oferowali także bezpłatną obsługę prawną studentom i doktorantom, którzy chcieli zalegalizować swój pobyt w Polsce.

Uniwersytet Łódzki pomagał ukraińskim studentom, oferując zakwaterowanie w akademikach członkom ich rodzin, którzy zostali zmuszeni do ucieczki z Ukrainy do Polski.

Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej w Warszawie zainicjowała projekt edukacyjny dla dzieci uchodźców. Oprócz przedmiotów ogólnych prowadzono zajęcia plastyczne i taneczne oraz czytanie bajek. Z dziećmi pracował logopeda i psycholog. Wszyscy nauczyciele ośrodka byli Ukraińcami.

W marcu 2022 roku powołano przedstawicielstwo UNICEF do spraw uchodźców w Polsce. Celem było wsparcie rodzin i pomoc im w powrocie do zdrowia po wojnie. UNICEF współpracował z władzami krajowymi i lokalnymi, a także partnerami ze społeczeństwa obywatelskiego, aby zapewnić rodzinom uchodźców dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej, poradnictwa w zakresie zdrowia psychicznego i psychospołecznego i bezpieczeństwa. UNICEF wspierał wszystkie rodziny ubiegające się o azyl.

UNICEF we współpracy z organizacjami pozarządowymi i władzami lokalnymi utworzył Centra Wczesnej Edukacji i Opieki nad Dziećmi na terenie całej Polski. Z usług tych placówek skorzystało ponad 34 000 ukraińskich dzieci w ramach polskiego państwowego systemu edukacji przedszkolnej i ponad 12 000 dzieci korzystających z alternatywnych i nieformalnych usług dla małych dzieci. Ośrodki są bezpłatne dla ukraińskich matek i opiekunów, które mogą pozostawić swoje dzieci w środowisku edukacyjnym na czas poszukiwania pracy i osiągnięcia tym sposobem niezależności finansowej.

Możliwość uczenia się i przebywania w bezpiecznej przestrzeni z rówieśnikami i nauczycielami stwarza warunki do zdobycia wykształcenia, a ponadto zapewnia dzieciom i młodzieży dotkniętej wojną niezwykle ważne poczucie stabilności, normalności i nadziei. Priorytetem UNICEF jest dotarcie do każdego dziecka, które przybywa do Polski uciekając przed konfliktem, aby zapewnić mu możliwość socjalizacji, rozwoju i nauki.

W ciągu roku od utworzenia biura UNICEF pomógł ponad 900 000 dzieci i młodzieży w rozpoczęciu edukacji formalnej i pozaformalnej. 200 000 dzieci uczęszczało do polskich formalnych szkół i przedszkoli oraz około 500 000 dzieci otrzymało specjalistyczne wsparcie, wsparcie w nauce języka

polskiego oraz dostęp do e-learningu w specjalnych ośrodkach dla dzieci i młodzieży. Ponad 200 000 dzieci i młodzieży wzięło także udział w pozaszkolnych programach integracji i spójności społecznej, w tym w obozach letnich i zimowych.

Wielu uczniów szkół średnich chciało kontynuować naukę według oficjalnego programu ukraińskiego. UNICEF dostrzegał wartość tego podejścia i współpracował z władzami lokalnymi i organizacjami pozarządowymi w celu tworzenia Centrów Edukacji i Rozwoju w miastach o dużej populacji uchodźców. Dodatkowo UNICEF współpracował z organizacjami pozarządowymi, aby wspierać pracę ukraińskich szkół.

UNICEF inwestuje we wzmocnienie polskiego systemu szkolnego, aby zwiększyć dostęp do wysokiej jakości edukacji. Wychodząc naprzeciw specjalnym potrzebom dzieci z Ukrainy, UNICEF pomaga w rekrutacji i oddelegowaniu ukraińskich asystentów nauczycieli, a także zapewnia szkolenia i wsparcie polskim nauczycielom. UNICEF utworzył laboratoria i biblioteki informatyczne oraz rozdał cyfrowe tablety i komputery dzieciom, nauczycielom i szkołom, aby przyspieszyć naukę języków i wypełnić luki w nauce. Ponadto placówki przedszkolne i szkoły zostały wyposażone w zestawy edukacyjne, meble do sal lekcyjnych, place zabaw i sprzęt sportowy. Z inwestycji UNICEF korzystały zarówno dzieci ukraińskie, jak i polskie (Офіс ЮНІСЕФ, 2023).

Dialog egzystencjalny. Franz Rosenzweig rozróżnia „myśliciela myślącego” klasycznego dialogu filozoficznego i „myśliciela mówiącego” dialogiki. Myślenie myślące ma charakter bezczasowy, mimo że wyraża się poprzez pytania czekające na odpowiedź, ostatecznie redukuje ono „inność” poglądów rozmówcy do tożsamości wiecznej abstrakcyjnej prawdy. W przeciwieństwie do myślenia myślącego myślenie mówiące posługuje się mową, pytaniem dotyczącym rdzenia egzystencji jednostki. Strukturą mowy, „prawdziwej rozmowy”, egzystencjalnego dialogu jest inność, nieprzewidywalność Ty i czas, w którym „coś się dzieje”. To „coś” wzbogaca istnienie i świadomość obu uczestników dialogu. Uczestnik dialogu porównywany jest tu do biblijnego Abrahama, który wyruszył w długą wędrówkę, nie wiedząc dokąd zajdzie.

Inspiracją dialogu egzystencjalnego jest zarówno Biblia, jak i świecka filozofia klasyczna.

„Pytanie” będące konstytutywnym składnikiem dialogu egzystencjalnego wyznacza relację: Bóg – człowiek (np. dialog Boga z Adamem, dialog Boga i Kaina) oraz relację: człowiek – człowiek (np. spotkanie Józefa z braćmi w

Egipcie). Inspiracja dialogu egzystencjalnego wiedziona ze świeckiej filozofii klasycznej ma dwa oblicza: z jednej strony jest to krytyka dotychczasowej filozofii człowieka, z drugiej – pozytywne oddziaływanie poszczególnych filozofów, np. Blaise`a Pascala, który postawił pytanie: „czym jest człowiek w nieskończoności?” i Immanuela Kanta, który udzielił na to pytanie odpowiedzi stwierdzając, że tajemnica świata jest tajemnicą własnego ujmowania świata i własnej istoty. A zatem pytanie: „czym jest człowiek?” jest pytaniem, na które sam każdy musi znaleźć odpowiedź.

M. Buber krytykował systemy filozoficzne za abstrakcyjnie pojęciowe ujmowanie człowieka, nie uwzględniające jego konkretnego istnienia. Martinowi Heideggerowi zarzucał, że egzystencja jego człowieka – Dasein – jest abstrakcyjną zamkniętą jaźnią, niezdolną do otwarcia się na inność drugiego człowieka, zaś bardzo pochlebnie wyrażał się o tak różniących się od siebie filozofach jak Sorena Kierkegarda i Ludwiga Feuerbacha. Buberowska koncepcja istnienia niemało zawdzięcza egzystencjalizmowi S. Kierkegarda, według którego istnienie jednostki, niewspółmierne z wiedzą o tym istnieniu, jest tożsame z wolnością, wyborem, odpowiedzialnością. Niestety, S. Kierkegaard brał pod uwagę jedynie odniesienie człowieka do Boga jako relację pozytywnie konstruującą egzystencję mojego Ja. Natomiast u L. Feuerbacha uważał za słuszne twierdzenia, że istota człowieka jest zawarta w jedności człowieka z człowiekiem i że jedność ta opiera się na różnicy Ja i Ty.

Mając na uwadze główne przesłanki dialogu egzystencjonalnego: „jedność człowieka z człowiekiem”, „redukcja inności”, „wzbogacenie istnienia i świadomości uczestników dialogu” można wskazać przykłady z obszaru edukacyjnego wynikające z sytuacji napływu ukraińskich uchodźców.

Zostały otwarte klasy ukraińskie w szkołach podstawowych i średnich.

Polskie szkoły były gotowe zatrudnić nauczycieli ukraińskich w charakterze nauczycieli przedmiotu i asystentów, a w przedszkolach jako nauczycieli lub asystentów, pod warunkiem znajomości języka polskiego na poziomie konwersacyjnym. Dyrektorzy mają prawo zatrudniać nauczycieli z Ukrainy (Допомагаємо вчителям, 2022).

W ramach nowych programów wsparcia Ukraińcy mieli atrakcyjną szansę na zdobycie wykształcenia i rozwój kariery naukowej w Polsce. Ukraińscy studenci mogli kontynuować naukę na polskich uczelniach, a nauczyciele szkół wyższych z Ukrainy mogli pracować w polskich uczelniach. Ukraińcy, którzy dobrze mówili po polsku, mogli pracować jako nauczyciele,

wspierając uczniów nieznających języka.

Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej rozpoczęło zbieranie wniosków od ukraińskich nauczycieli w Polsce o pomoc finansową na nostryfikację dyplomów. Celem projektu było sfinansowanie nostryfikacji dyplomu dla nauczycieli z Ukrainy, którzy chcieli pracować w Polsce (Українським вчителям, 2023).

Innym przykładem wsparcia Ukrainy była inicjatywa Politechniki Krakowskiej, która w roku akademickim 2022/2023 uruchomiła program bezpłatnego kształcenia inżynierskiego w języku ukraińskim. Szkolenia prowadzone były na kierunkach „Budownictwo” i „Transport”.

Podobnie postąpiła jedna z warszawskich uczelni – Collegium Civitas rozpoczynając kształcenie studentów w języku ukraińskim w dwóch obszarach – stosunków międzynarodowych i zarządzania (Польський виш, 2023). W imieniu Ministra Edukacji i Nauki Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (NAWA) uruchomiła program „Solidarni z Ukrainą”. Program ten przewidywał przyznanie 1350 stypendiów na studia w polskich uczelniach dla ukraińskich studentów i doktorantów, a także stypendia dla młodszej kadry akademickiej.

Zakończenie. Komunikacja dialogiczna wyklucza przedmiotowe traktowanie drugiego człowieka. Uczestnikami relacji dialogicznej są jednostki świadome swej godności, akceptują one wolność jako niezbywalny atrybut istnienia własnego i drugiego człowieka. W spotkaniu z Innym nieodłączne jest poczucie odpowiedzialności za drugiego człowieka. Relację dialogiczną wyróżnia, zdaniem M. Bubera, wzajemność, symetryczność, równość obu osób dialogu. Ja ma zdolność ogarnięcia Ty w jego inności i samoistności, nie tracąc wszakże przez to poczucia swej własnej odrębności.

Ze względu na swoistość bytu człowieka, najistotniejszym składnikiem jego istnienia, według Karla Jaspersa, jest egzystencja przejawiająca się w egzystencjalnej komunikacji i dialogu. Egzystencja, stanowiąc fundament podmiotowości, medium wolności i wolnych wyborów nadających sens istnieniu jednostki, w odróżnieniu od pozostałych rodzajów istnienia, nigdy nie staje się dostępna poznaniu naukowemu. Autentycznej egzystencji można dostąpić tylko przez uczestnictwo w niekończącym się procesie komunikacji z Innym. Dla człowieka jako egzystencji to samo znaczy „być” i „być w komunikacji”. Świadome swej egzystencjalnej wolności, podmiotowości i odpowiedzialności indywiduum otwiera się w komunikacji i dialogu na egzystencję drugiego człowieka, który jawi mu się także jako wolny i suwerenny podmiot swych

wyborów. Komunikacja egzystencjalna potwierdza się w uznaniu podmiotowej godności i wolności każdej ze stron. Egzystencjalne dojrzewanie dokonuje się jednocześnie u obu partnerów dialogu. W komunikacji egzystencjalnej każde „posuwanie się” naprzód jednego partnera następuje tylko wtedy, gdy „do przodu” idzie także ten drugi, a każda „strata” drugiego oznacza „stratę” własną.

Podjęte przez polskie społeczeństwo i przedstawiciele edukacji działania na rzecz ukraińskich uchodźców zdają się być obrazem idei dialogu intelektualnego, w którym:

- prawda od samego początku jest dana, a nie współtworzona przez uczestników dialogu:
 - ✓ inwazja Rosji na Ukrainę jest prawdą,
 - ✓ wojna na Ukrainie doprowadziła do wysiedleń ludności na skalę i tempo niespotykane od czasów II wojny światowej,
 - ✓ niemal natychmiast po rosyjskim ataku Polska gościnnie otworzyła swoje drzwi dla wszystkich, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia Ukrainy,
 - ✓ do Polski wyjechały głównie kobiety, dzieci i osoby starsze;
- za jedyne kryterium prawdy uznaje się doświadczenie i rozum:
 - ✓ Ukraińcy doświadczyli wojny,
 - ✓ rozum nakazywał zapewnienie im schronienia, bezpieczeństwa, dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej, pomocy w ubieganiu się o azyl i wszelkich innych działań dających im poczucie stabilności, normalności i nadziei;
- poszukiwanie prawdy wyostrza bystrość i krytycyzm myślenia:
 - ✓ dotarcie do każdego ukraińskiego dziecka, które przybywa do Polski dla zapewnienia mu możliwości socjalizacji, rozwoju i nauki;
- odrębność Ja i Ty jako uczestników dialogu zostaje w nim pochłonięta i zniwelowana przez rozum:
 - ✓ programy integracji i spójności społecznej.

Aktywność polskiego społeczeństwa, w tym ta z obszaru edukacyjnego, na rzecz ukraińskich uchodźców wydaje się zbliżać do idei dialogu egzystencjonalnego, w którym to dialogu:

- istota człowieka jest zawarta w jedności człowieka z człowiekiem, a jedność ta opiera się na różnicy Ja i Ty:
 - ✓ 25 lipca 2022 roku przy wsparciu Inicjatywy

Środkowoeuropejskiej w Warszawie zostało otwarte Ukraińskie Centrum Edukacyjne. Główną misją sieci takich ośrodków za granicą było zapewnienie ukraińskim dzieciom możliwości kontynuowania nauki według ukraińskiego programu państwowego,

- ✓ obywatele Ukrainy, którzy tymczasowo przenieśli się za granicę, mieli możliwość opanować niektóre zawody informatyczne i umiejętności najbardziej poszukiwane na rynku pracy. Polskie Centrum Edukacyjne prowadziło dla Ukraińców bezpłatne zajęcia z zakresu m.in.: doskonalenia zawodów IT i umiejętności elastycznych (umiejętności miękkich), nauki języków ukraińskiego, polskiego i angielskiego, poradnictwa zawodowego z wykorzystaniem sztucznej inteligencji, pomocy w zatrudnieniu (У Польщі запрацював Український освітній хаб, 2022);
- dochodzi do wzbogacenia istnienia i świadomości uczestników dialogu:
 - ✓ zajęcia pozaszkolne dla dzieci i młodzieży z Ukrainy,
 - ✓ wsparcie i pomoc udzielona ukraińskim nauczycielom, wykładowcom, pedagogom.

Bibliografia:

- Borowska T. (2000). *Pedagogika ograniczeń ludzkiej egzystencji*. Warszawa, IBE.
- Buber M. (1990). *Ja i Ty: Wybór pism filozoficznych*. Warszawa.
- Buber M. (1993). *Problem człowieka*. (tłum. J. Doktor). Warszawa, PWN.
- Gromczyński W. (1993). *Dialog egzystencjalny i egzystencjalna komunikacja (Buber, Jaspers)* – wykład dla słuchaczy WSHE.
- Jantos M. (1997). *Filozofia dialogu: Źródła, zasady, adaptacje*. Kraków, PAN.
- Jaspers K. (1993). *Autobiografia filozoficzna*. Toruń, Wydawnictwo Comer.
- Olczak M. (2009). *Wychowanie do egzystencjalnej komunikacji i dialogu*. (w:) „Edukacja i Dialog”, Nr 03/2009(206). Warszawa, (s.42-48).
- Popkin R. H., Stroll A. (1994). *Filozofia*. Poznań, Zysk i S-ka Wydawnictwo.
- Rudziński R. (1978). *Jaspers*. Warszawa, Wiedza Powszechna.
- Офіс ЮНІСЕФ з питань реагування на потреби біженців в Польщі. (2023). URL: <http://surl.li/rljcc>
- Польські університети об'єднуються для підтримки біженців з України. (2022). URL: <https://icd.kpi.ua/?p=11192>
- Допомагаємо вчителям. (2022). URL: <https://znp.edu.pl/%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BED0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F%D0%/>
- Польський виш запроваджує навчання українською для біженців. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3472506-polskij-vis-zaprovadzue-navcanna-ukrainskou-dla-bizenciv.html>
- Українським вчителям допоможуть нострифікувати диплом у Польщі. (2023). URL: <https://uainkrakow.pl/ukrayinskym-vchytelyam-dopomagayut-nostryfikuvaty-dyplom-u-polshhi/>
- У Польщі запрацював Український освітній хаб. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/u-polshi-zapracuyuvav-ukrayinskij-osvitnij-hab>